

De troost van sterren

DAVE BOLING

De
TROOST
van
STERREN

Vertaald door Chris Canter

Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

ISBN 978 90 239 5075 2 (boek)
ISBN 978 90 239 5076 9 (e-book)
NUR 342

Omslagontwerp en artwork: Mark Hesseling, Wageningen
Vertaling: Chris Canter
Lay-out en dtp: Gewoon Geertje

Oorspronkelijk verschenen bij Algonquin Books of Chapel Hill,
onderdeel van Workman Publishing Company, Inc., New York, USA,
onder de titel *The Lost History of Stars*.

Engelstalige uitgave © 2017 Dave Boling
Nederlandse uitgave © 2017 Uitgeverij Mozaïek, Utrecht

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Voor de slachtoffers van de Anglo-Boerenoorlog en de velen die geleden hebben onder de lange nasleep ervan in Zuid-Afrika.

[De Boeren] behoren ongetwijfeld tot de taaiste, dapperste en meest onbedwingbare rassen ooit. Neem dit geduchte volk en oefen het zeven generaties lang in onophoudelijk conflict tegen wilde mannen en woeste beesten... geef het een land dat zich prima leent voor de tactieken van de jager, de schutter en de ruiter... Scherp hun militaire talent dan nog aan met strenge, fatalistische, oudtestamentische godsdienst en vurige, onstuimige vaderlandsliefde... Vermeng al deze eigenschappen... en je krijgt de moderne Boer – de meest geduchte tegenstander waar het Britse Rijk ooit op gestuit is.

→ Sir Arthur Conan Doyle, *The Great Boer War*

Op de slagvelden... vielen jaarlijks 52 van elke 1000 soldaten aan onze kant, terwijl in de kampen jaarlijks 450 van elke 1000 [Boeren-] vrouwen en [-]kinderen omkwamen. Wij hebben het recht niet om vrouwen en kinderen dit aan te doen.

→ David Lloyd George, Brits parlementariër en toekomstig premier

De vrouwen zijn geweldig: ze huilen zelden en klagen nooit. De omvang van hun lijden, de vernedering, het verlies en de angst lijkt hen boven tranen uit te tillen... Ik kan niet beschrijven hoe het is om deze kinderen als hoopjes ellende te zien liggen – als verwelkte, weggegooid bloemen.

→ Emily Hobhouse, Brits activiste en hervormster, over het leven in de concentratiekampen

DEEL I

Huilend liefdegras

1

September 1900, op de boerderij van Venter

De eerste waarschuwing was heel subtiel: de kopjes in moeders porseleinkast begonnen elkaar lichtjes aan te tikken. We hadden ons nog niet omgedraaid om ernaar te kijken, of de stapels borden op de planken stonden te rammelen van het gedreun van paardenhoeven.

‘Ma, ze komen eraan,’ zei Willem. Hij klonk zo rustig dat ik hem niet geloofde. ‘Ze zijn er.’

‘Zijn het niet gewoon weer onze mannen?’

‘Te veel stofwolken. Zij zijn het, de Britten.’

‘Lettie, blijf bij je zusje. Willem, laat het vee vrij. Bina, eten verzamelen,’ zei moeder met geoefende nauwkeurigheid.

‘Ik haal uw geweer,’ zei Willem. Moeder bewaarde haar .22 in haar bed, aan de kant waar vader voor de oorlog geslapen had. Het wapen was bijna even lang als Willem zelf.

De Britten kwamen als een vuur dat over het veld joeg. Tegen de tijd dat we op de veranda stonden, waren meer dan twintig soldaten afgestapt. Ze dromden de schuur binnen en begonnen het vee bij elkaar te drijven.

Sinds het vertrek van onze mannen, bijna een jaar geleden, had moeder dit moment dagelijks met ons geoefend. Haar eerste regel was dat de kinderen niks mochten zeggen. Geen woord, wat de tommy’s ook deden. ‘Stil zijn,’ zei ze, en ze stak haar vinger naar ons uit alsof ze de regel op onze huid wilde vastprikken.

‘Waar zijn jullie mannen?’ baste de officier, die vooraan stond.

‘Britten aan het afmaken,’ gooide ik eruit. Vijf seconden was ik stil geweest.

Moeder en de soldaten keken me strak aan.

‘We weten dat ze hier geweest zijn,’ zei de officier. ‘Jullie hebben ze van proviand voorzien, en dus zijn jullie spionnen. Hier in de buurt hebben ze de spoorlijn vernield.’

‘Waren er veel doden?’ vroeg ik.

‘Lettie... sssst.’ Moeder keek me zo fel aan dat ik bang was dat ze haar geweer op me zou richten.

‘Precies, Lettie... sssst,’ smaalde de officier. Hij kwam dichterbij de trap naar de veranda. ‘Het laatste stuk worden we steeds door scherpschutters beschoten. Ze krijgen hulp van jullie. We zouden jullie aan die boom daar kunnen opknopen. Jullie allemaal.’

Ik was woedend. Ze waren bij ons huis, met hun vetgemeste Britse paarden en hun bajonetten op hun Britse geweren. Hier – in óns land, bij óns huis. Ze waren niet langer een vage dreiging, een gerommel dat je ’s nachts in de verte hoorde. Ze waren hier en keken ons recht in de ogen.

Ik maakte me groot, keek naar de officier en kneep mijn ogen tot spleetjes. De dwaas! Ik deed een stap in zijn richting en keek hem aan met haat in mijn blik. Ik ben klein, maar gevaarlijk.

‘Heb jij nog wat te zeggen, kleintje?’

Kleintje? Ik stak beide handen in de lucht, schudde mijn vuisten en gromde tussen mijn tanden door. Terwijl de soldaten naar onze boerderij waren komen rijden, had ik de spullen van mijn jongere zusje bij elkaar gezocht. Cecelia’s pop, Lollie, had ik nog in mijn bevende hand.

De officier lachte. ‘Ga je ons pijn doen met je popje?’

‘Lach haar niet uit, *rooinek*.’ Moeder richtte de .22 op de officier.

‘Omlaag daarmee, mevrouwjtje,’ zei de officier. ‘Wat –’

Een kiezel ketste af op zijn schouder. Vanaf de hoek van de veranda had Willem hem met zijn katapult beschoten.

Een tiental soldaten richtte onmiddellijk de wapens: de helft op moeder, de helft op Willem. Twee tommy’s trokken aan moeders geweer. Een schot schalde door de lucht voordat ze het konden afpakken.

‘We zullen haar meteen doodschieten,’ zei de officier tegen Willem. ‘Jij hebt ons met een wapen aangevallen en zij heeft een schot gelost. We kunnen jullie allemaal onmiddellijk ophangen. Of voor het vuurpeloton zetten.’

Willem dacht na over de woorden van de officier.

‘Neerleggen, Willem,’ zei moeder.

Hij draaide zich om en keek haar aan, het hoofd scheef. Uiteindelijk legde hij de katapult op de veranda neer.

‘Breng die jongen hier.’

Hij zag er iel uit: een ventje van acht, op blote voeten en met een te grote hoed op. Hij spartelde uit alle macht terwijl twee soldaten hem aan de armen meetrokken en voor de officier neerzetten. Toen ze hem loslieten ging hij kaarsrecht overeind staan.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Willem antwoordde niet.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Het enige antwoord was een uitdagende blik.

‘Je weet wat de straf is voor spioneren, en voor het aanvallen van een officier,’ zei de Brit. Hij wenkte een paar mannen. ‘Vuurpeloton.’

Ik schreeuwde het uit. Moeder worstelde om los te komen – de soldaten hielden haar nog steeds bij de armen vast. Ze schudde een van de soldaten af, maar een andere naderde haar van achteren en knelde een arm rond haar nek. Mijn mond werd zo droog dat ik niet kon praten. Ik tilde de kleine Cecelia op en schermde haar ogen af.

Vijf mannen gingen voor Willem staan in een duidelijk geofende, keurige rij.

‘Hou op! Hij weet niet waar ze zijn. Niemand van ons weet dat,’ bracht moeder uit. ‘Ze zijn niet thuis geweest. Ze kunnen overal zijn.’

De officier lette niet op haar, maar richtte zich weer tot Willem.

‘Waar zijn jullie mannen, jochie?’

Geen woord.

‘Dapper hoor, een klein jongetje bedreigen,’ zei ik, hoewel ik de woorden maar met moeite kon uitbrengen.

Willem keek weg van de officier om mij een woedende blik toe te werpen.

‘Dit is geen bedreiging. Waar zijn de mannen?’

Stilte.

‘Klaar...’

Moeder probeerde opnieuw de soldaten van zich af te schudden. De soldaat knelde zijn arm zo strak om haar nek dat ze een benauwde kreun uitbracht.

‘Hij weet het niet,’ zei ik. ‘Ze vertellen ons nooit waar ze heen gaan. Nee wacht, ze komen hier nooit. Ze zijn hier niet geweest.’

‘Richten...’ De officier brulde het nu: ‘Waar zijn de mannen?’

Stilte.

Willem haalde diep adem en zette zijn borst uit. Zijn onderlip schoof over zijn bovenlip.

Ik was zo gespannen dat ik mijn armen om Cecelia samenknep. Ze bracht zo’n lange en hoge kreet uit dat de officier en de mannen uit hun geofende houding schrokken.

‘Op de plaats – rust,’ zei de officier.

Het peloton liet de geweren zakken.

‘Een beste jongen hebt u, mevrouw,’ zei de officier tegen moeder. ‘Gewoonlijk beginnen ze te janken en flappen ze er alles uit zodra het vuurpeloton klaar gaat staan. Hij is de eerste die gewoon blijft zwijgen.’ Hij stak zijn hand naar Willem uit, maar de jongen keek hem minachtend aan, waarop de officier zijn hand terugtrok. ‘Maar jullie zijn nog steeds spionnen en daarom nemen we jullie mee. Jullie hebben tien minuten om uit huis te halen wat je nodig hebt.’

Moeder keek scherp naar de officier en naar alle tommy’s die langs haar liepen, alsof ze hun gezichten wilde onthouden voor later.

Willem en ik gingen halsoverkop het huis binnen om onze spullen bij elkaar te zoeken. Twee soldaten zeulden met onze kisten en gooiden die van de veranda. In de salon begon een soldaat op moeders orgel te spelen. Twee van zijn kameraden stonden erachter.

Zulke brutaliteit pikte moeder niet. Ze vloog op de mannen af, maar werd tegengehouden. De tommy speelde van de bladmuziek die op het orgel stond, zo goed dat ik er een moment naar bleef luisteren. Zijn spel was even goed als dat van moeder. De drie kerels begonnen ruw samen te zingen, terwijl moeder er machteloos bij stond.

*Vaste rots van mijn behoud,
laat mij steunen op uw trouw.
Laat het water en het bloed,
uit uw zij voor mij gevloeid,
tweeërlei genezing zijn.
Red mij, Heer, en maak mij rein.*

Het zingen leek zo ongepast en toch was dit precies het gebed dat hier nodig was.

Laat mij steunen op uw trouw... Ja, dacht ik, alstublieft, lieve God! Red mij. Ja, kom alstublieft en red ons, nu meteen.

Een andere soldaat drong zich naar het orgel toe en sloeg, tot schrik van de anderen, de toetsen kapot met de kolf van zijn geweer. Het orgel kreunde in doodsnood terwijl de soldaat er alle leven uit sloeg.

‘Hou op,’ krijste moeder. Ze had zich voorgenomen de Britten geen emotie te laten zien. Maar het orgel – hoe durfden ze?

Ik drukte Cecelia dichter tegen mijn heup toen de Britten gewelddadiger werden. Een van hen brak het glas van de servieskast en sloeg met zijn geweer het servies aan gruzelementen. Het lawaai schokte me; het voelde alsof de glasscherven zich in mijn huid drongen. Portretten van voorouders werden van de muur getrokken. Met bijlen gingen de soldaten de muren te lijf, waardoor het schilderij van Jezus op de grond viel. Met niet meer dan een paar wilde bijlslagen vonden ze de zilveren kettinkjes en andere kostbaarheden die we achter een valse wand verborgen hadden.

‘Wat dachten jullie te kunnen redden?’ zei een van de mannen. ‘Over een paar minuten gaat dit huis tóch de lucht in.’

‘Neem ze mee naar buiten,’ zei de officier, die er genoeg van had dat we erbij stonden.

Bajonetpunten dreven ons bij elkaar. Onze zwarte hulp, Bina, droeg de grootste mand met onze spullen op haar hoofd. We stapten naar buiten, waar overal doodskreten klonken. Het varken werd gespietst en krijste hartverscheurend. Het ene na het andere schaap mekkerde erbarmelijk, waarna het geluid overging in rochelen terwijl het mes door de keel ging. Tientallen kippen zonder kop fladderden rond in een macabere laatste dans.